

Jerzy Kropiwnicki

Dziesięciu największych oszustów XXI wieku

Annales. Etyka w życiu gospodarczym 16/1, 79-95

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

R. Allen Stanford urodził się w roku 1950. w małej miejscowości w Teksasie. Ma obecnie podwójne obywatelstwo – w USA i w Antiqua-Barabuda. Pierwsze sukcesy finansowe odniósł spekulując nieruchomościami po pęknięciu „teksańskiej bańki naftowej” w latach 80-tych XX wieku. Kupował bardzo tanio nieruchomości bankrutów i sprzedawał je w czasach kolejnego ożywienia gospodarczego. Doszedł w ten sposób do wielkich pieniędzy. W 1993 roku odziedziczył po ojcu firmę zatrudniającą 500 pracowników. Założył Stanford Finance. Jeszcze w latach 80-tych podjął działalność na wyspach karaibskich – najpierw na Montserrat, a następnie na Antiqua-Barabudzie. Na wyspie Montserrat otworzył Guardian International Bank (GIB). Gdy rząd Wielkiej Brytanii dokonał likwidacji off-shorowej działalności bankowej na tej wyspie, przeniósł interesy na Antiquę przemianowując GIB na Stanford International Bank, jako „córkę” Stanford Finance¹⁶.

W lutym 2009 roku jego działalność gospodarcza została zakończona aresztowaniem. Niepokój i podejrzenia władz USA wzbudził fakt, że oferował potencjalnym inwestorom zyski znacznie przekraczające stopę rynkową¹⁷.

Od aresztowania w roku 2009 aż do ogłoszenia wyroku przebywał w areszcie. Tak niezwykle długi areszt wynikał stąd, że Stanford został pobity przez współwięźnia w r. 2009, a następnie popadł w narkomanię w wyniku zażywania leków antystresowych i musiał poddać się terapii¹⁸.

W toku procesu przedstawiono dowody na to, że Allen Stanford przez 20. lat okłamywał depozytariuszy, przekonując ich, że ich fundusze były bezpiecznie lokowane w akcjach, obligacjach i innych papierach wartościowych. W rzeczywistości kierowane były na jego rachunki firmowe i osobiste. Dla ukrycia tego procederu posuwał się do fałszowania ksiąg finansowych. Inwestycje dawnych klientów obsługiwał wpłatami nowych. Okradł w ten sposób 30 000 osób w 113 krajach. Czeką go zatem jeszcze proces cywilny¹⁹. Chociaż prokuratorom udało się zabezpieczyć ok. 300 mln USD, to istnieje poważne niebezpieczeństwo, że ofiary Stanforda będą musiały zadowolić się „zwyctwem moralnym”.

Obrońcy wskazywali m.in. na działalność Stanforda na rzecz społeczności wyspy Antiqua, za którą w 2006 roku otrzymał tytuł szlachecki. Utracił go decyzją rządu wyspy w r. 2009²⁰. Z kolei oskarżyciele określali go jako „kanciarza”, który napełnił swe kieszenie pieniędzmi inwestorów, by topić

¹⁶ Allen Stanford, http://en.wikipedia.org/wiki/Allen_Stanford, (dostęp 10.05.2012).

¹⁷ A. Driver, *Stanford Guilty of Bilking Investors of Billions*, „Reuters”, 06.03.2012, www.reuters.com/article/2012/03/06/us-stanford-jury-idUSTRE82516X20120306, (dostęp 10.05.2012).

¹⁸ J.A. Lozano, *Texas Financier R. Allen Stanford Convicted in \$7 Billion Fraud*, „Associated Press”, 06.03.2012, www.nola.com/crime/index.ssf/2012/03/texas_financier_r_allen_stanfo.html, (dostęp 10.05.2012); C. Krauss, *Stanford Convicted by the Jury in \$7 Billion Ponzi Scheme*, „The New York Times”, 06.03.2012, www.nytimes.com/2012/03/07/business/jury-convicts-stanford-in-7-billion-ponzi-fraud.html?_r=1&pagewanted=all (dostęp 10.05.2012).

¹⁹ C. Krauss, *op. cit.*

²⁰ A. Driver *op. cit.*; J.A. Lozano, *op. cit.*

je w wątpliwych interesach, wykorzystywać do finansowania rozrzutnego stylu życia i przekupywania nadzorców państwowych²¹.

Postawiono mu zarzuty stworzenia piramidy finansowej. W styczniu 2011 roku proces został odroczony do zakończenia terapii odwykowej. Stanął przed sądem całkiem niedawno, 6 marca 2012 roku, i został uznany za winnego 13. spośród 14. postawionych mu zarzutów (w tym zarzutu przywłaszczenia 7 mld USD). Czeką obecnie na ogłoszenie wysokości wyroku. Zagrożenie sięga 20. lat więzienia za najpoważniejsze przestępstwa, ale przy amerykańskiej zasadzie sumowania poszczególnych wyroków, może się to skończyć wielokrotnością tej wielkości. Przewidywany jest wyrok łączny w wysokości nawet 200 lat więzienia²².

Stanford ma obecnie 61 lat. Był w swoim czasie uważany za jednego z najbogatszych ludzi w USA. W roku 2008 zajmował 2005 miejsce wśród najbogatszych Amerykanów na liście Forbesa. Jego finansowe imperium rozciągało się na obie Ameryki. Słynął z wystawnego trybu życia: dla kochanki zakupił pałac na Florydzie, dla córki – kondominium w Huston warte 1 mln USD. Fundował wysokie nagrody w zawodach w krykieta, zaś w turnieju golfowym fundusz nagród ustalił na poziomie 20 mln USD. Dysponował prywatnymi jachtami i samolotami. Jego majątek netto oceniano na 2,2 mld USD. Przed sądem bronił go obrońca w urzędzie, ponieważ cały majątek został przez sąd zabezpieczony. Oczywiście, za wyjątkiem depozytów na 30 kontach zagranicznych – m.in. w Szwajcarii, UK i Kanadzie²³.

Zanim jeszcze proces Stanforda na dobre się zaczął, jego ofiary połączyły swe siły z oszukanymi przez Bernarda Madoffa, by w Kongresie USA lobbować za uchwaleniem ustawy, która zmusiłaby firmy z Wall Street do wypłaty miliardowych odszkodowań. Jest to dosyć oryginalny sojusz. Z jednej strony są to mieszkańcy wschodniego wybrzeża, zwolennicy Demokratów i w większości żydowski inwestorzy (ofiary Madoffa), z drugiej – mieszkańcy stanów południowych (tzw. Sunbelt), najczęściej chrześcijanie i zwolennicy Republikanów (ofiary Stanforda). Domagają się wspólnie, by Kongres nakazał, by firmy brokerskie dodatkowo wносиły opłaty w wysokości 4 mld USD na fundusz ochrony konsumentów prowadzony przez Securities Investor Protection Corp. Chcą również, by Kongres zobowiązał fundusz do wypłaty odszkodowania w wysokości 500 tys. USD dla każdej z ofiar oszustwa. Społeczne relacje na tę inicjatywę nie są jednoznaczne. Prof. James Cox (Duke University School of Law) określa ją jako „hucpę”, bo w ostatecznym rachunku za naiwność oszukanym mieliby zapłacić klienci banków²⁴.

Wyrok otworzył drogę do kolejnych procesów cywilnych. Oszukani klienci Stanforda podjęli działania przeciw dwóm wielkim kancelariom prawniczym

²¹ J.A. Lozano, *op. cit.*

²² A. Driver, *op. cit.*

²³ Ibidem; J.A. Lozano, *op. cit.*

²⁴ *Ofiary Madoffa lobbują w Kongresie o wypłatę odszkodowań*, forsal.pl (10.03.2010) forsal.pl/artykuly/404967,ofiary_madoffa_lobbuj_a_w_kongresie_o_wyplate_odszkodowan.html, (dostęp 10.05.2012).

(Cadbourne&Parke oraz Proskauer Rose z Nowego Jorku) za brak właściwego nadzoru nad działaniami firmy i ukrywanie jej przestępczej działalności²⁵.

Nr 3. Jérôme Kerviel

Były makler banku Société Générale, Jérôme Kerviel, zdefraudował 4,9 mld USD. Falszował dokumenty, dokonywał nielegalnych transakcji i inwestował bez wiedzy banku w ryzykowne aktywa. W październiku 2010 został skazany na 5 lat więzienia i 4,9 mld Euro odszkodowania za oszustwo²⁶. Na liście „StockSastra” zajmuje II miejsce, na liście „Wikipedii” – jest również drugi. W obu przypadkach wyprzedza go Howie Hubbler, funkcjonariusz znanej firmy Morgan Stanley²⁷. Jest to spośród przywoływanych tu oszustów jedyny przestępca z *fun clubem* liczącym wielu zwolenników.

Jérôme Kerviel urodził się w roku 1977 w Pont-l'Abbé w Normandii. Studia ukończył na Uniwersytecie Nantes oraz w Uniwersytecie Lumière w Lyonie. Tytuł magistra uzyskał w 2000 roku. Wkrótce po ukończeniu studiów podjął pracę w Société Générale. W roku 2005 awansował na stanowisko młodszego handlowca w tzw. „Delta Team”. Z tego okresu pochodzą pierwsze sprzeczne opinie na jego temat: jedni uważają go za „komputerowego geniusza”, inni – za całkiem przeciętnego²⁸.

Kerviel zaangażował swe zdolności i wiedzę w grę na giełdzie przy wykorzystaniu funduszy banku. Obracał setkami milionów euro. Począwszy od 2006 roku prowadził nieuprawnione operacje giełdowe i na początku stycznia 2008 roku osiągnął zysk wysokości 1,4 mld euro. W efekcie bank wystosował pozew przeciw swemu pracownikowi, a policja zajęła dyski twarde komputerów oraz jego telefony komórkowe. J. Kerviel po dwudniowym areszcie i sporządzeniu formalnego aktu oskarżenia został zwolniony²⁹. Tydzień później udzielił wywiadu AFP, w którym stwierdził, iż nie zamierza pełnić roli kozła ofiarnego, jako jedyny winny w tej sprawie³⁰.

W końcu sierpnia 2009 roku sąd zdecydował o rozpatrzeniu sprawy J. Kerviela w 2010 roku³¹. W toku śledztwa okazało się, że władze SG zlekceważyły co najmniej 74. wewnętrzne sygnały ostrzegawcze pojawiające się

²⁵ J. Leigh, *Analysis: Stanford Verdict Could Boost Civil Claims*, Reuters 06(07).03.2012, <http://www.reuters.com/article/2012/03/06/us-stanford-legal-idUSTRE8251VX20120306>, (dostęp 10.05.2012).

²⁶ M. Zdziechowska, *op. cit.*

²⁷ *List of trading losses, op. cit.; World's Biggest Trading Losses in Stock Markets, op. cit.*

²⁸ *Jérôme Kerviel*, http://en.wikipedia.org/wiki/Jérôme_Kerviel, (dostęp 10.05.2012).

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ G. Wearden, *Rouge Trader: I Won't to be a Scapegoat*, <http://www.guardian.co.uk/business/2008/feb/05/europeanbanks.europe>, 05.02.2008 (dostęp 10.05.2012).

³¹ *France: Trader to Stand Trial over Bank's €5bn Losses*, Associated Press, Paris, 01.09.2009, <http://www.guardian.co.uk/world/2009/sep/01/trader-jerome-kerviel-trial-france> (dostęp 10.05.2012).

od połowy 2006 roku. Francuska Komisja Bankowa nałożyła na Société Générale karę 4 mln euro. Bank zwolnił dwóch bezpośrednich przełożonych Kerviel. Kilku innych urzędników wyższego szczebla (w tym Daniel Bouton) podało się do dymisji³².

Obrońca Kerviel w mowie końcowej stwierdził, że jego klient nie jest po prostu oszustem, że został on wyszkolony i uformowany (lub raczej – zdeformowany) przez Société Générale oraz że w istocie jest kozłem ofiarnym ponoszącym skutki globalnego kryzysu finansowego. Albowiem, gdy proceder przynosił zyski – nikomu w banku ta działalność nie przeszkadzała³³.

5 października 2010 roku zapadł wyrok: 5 lat więzienia, w tym 2 w zawieszeniu i 4,9 mld euro odszkodowania dla banku za fałszerstwa, nieuprawnione użycie komputerów oraz nadużycie zaufania³⁴. Owo odszkodowanie (w sposób oczywisty przekraczające możliwości skazanego) wywołało oburzenie w Internecie i spory w mediach. Kwestionowano całość wyroku, sugerując, że Jérôme Kerviel stał się kozłem ofiarnym systemu³⁵. Sytuacji nie uspokoiło stwierdzenie rzecznika banku, iż „kara jest symboliczna i nie oczekuje się jej spłacenia przez skazanego”³⁶. Następnego dnia skazany udzielił wywiadu radiowego, w którym stwierdził, że bank zdecydował się na oskarżenie go za działania, w których brało udział także wielu innych jego pracowników³⁷.

Jérôme Kerviel budzi kontrowersje. Jego były zwierzchnik uważa go za zatwardziałego przestępcę, który naradził swój bank na straty wysokości 4,9 mld euro, podejmując niedopuszczalne ryzyko³⁸. Istnieje także inny wizerunek Kerviel – jest on uważany za „bohatera antysystemowego”, który zakpił z systemu finansowego, wieśniaka, który potrafił bez czyjejkolwiek pomocy doprowadzić wielki bank na skraj ruiny³⁹. Jednych śmieszyło upokorzenie nienawistnych banków, dla innych Kerviel był produktem ubocznym maszyny spekulacyjnej, której jedynym celem jest wytwarzanie niewiarygodnie wielkich papierowych zysków. Twierdzono, że jego wina była względna oraz że niewątpliwie oddał światu przysługę ujawniając schorzenia parkietu. Na jego

³² Jérôme Kerviel, „New York Times”, 05.10.2010, http://topics.nytimes.com/topics/reference/timestopics/people/k/jerome_kerviel/index.html (dostęp 10.05.2012).

³³ K. Willsher, Jérôme Kerviel not a Fraudster but a „Creation” of Société Générale, <http://www.guardian.co.uk/world/2010/jun/25/societe-generale-jerome-kerviel>, 25.06.2010, (dostęp 10.05.2012).

³⁴ Société Général: French Rogue Trader Jérôme Kerviel found guilty, <http://www.guardian.co.uk/business/2010/oct/05/jerome-kerviel-jail-sentence>, 05.10.2010, (dostęp 10.05.2012); *Societe General Trader Kerviel Jailed for Three Years*, BBC News 05.10.2010, www.bbc.co.uk/news/business-11474077, (dostęp 10.05.2012).

³⁵ Jérôme Kerviel, najbiedniejszy europejczyk, <http://www.cafebabel.pl/article/35334/jerome-kerviel-najbiedniejszy-europejczyk.html>, 05.10.2010, (dostęp 10.05.2012).

³⁶ Jérôme Kerviel, „New York Times”, *op. cit.*

³⁷ L. Davis, Jérôme Kerviel: I Had to be Killed so Société Général Could Survive, <http://www.guardian.co.uk/business/2010/oct/06/jerome-kerviel-societe-generale>, 06.10.2012, (dostęp 10.05.2012).

³⁸ S. Atkinson, *Profile: Jérôme Kerviel*, <http://www.bbc.co.uk/news/10308399> (dostęp 10.05.2012).

³⁹ *Ibidem*.

część stworzono strony internetowe. Na jednej z nich zbierano podpisy pod wnioskiem o Nagrodę Nobla dla Jérôme Kerviel. Produkowano koszulki z inskrypcjami traktującymi go jak bohatera. Z czasem pojawiły się w obiegu dowcipy w rodzaju: „Gdy ludzie stali się źli – bóg zesłał powódź. Gdy stali się chciwi – zesłał Kerviel”. Opublikowana przed procesem książka jego autorstwa „L’Engrenage” („Uwikłany w system”) stanowiąca rodzaj pamiętnika rozeszła się w 10 tys. egzemplarzy⁴⁰. Niektórzy komentatorzy uważają, że zaszkodziła jego wizerunkowi. Aroganckie zachowanie w sądzie zniechęciło kolejnych zwolenników. Oczywiście nie wszystkich⁴¹. Powstały nawet ballady na jego temat – nie tylko w języku francuskim. Pojawiły się poważne wątpliwości, czy Kerviel mógłby takie finansowe efekty swego działania osiągnąć bez współdziałania innych osób z banku⁴².

Dyrektor wydziału inwestycyjnego Société Générale stwierdził, w sądzie że Jérôme Kerviel nie jest Robin Hoodem. Jest handlowcem, który stracił największą na świecie sumę pieniędzy⁴³. Alex Hawkes i Graeme Wearden, publicyści angielskiego dziennika „The Guardian” umieszczają przypadek Jérôme Kerviel na czele krótkiej listy (tylko sześć pozycji) najgorszych oszustów giełdowych w historii. Odnotowują oświadczenie Kerviel, że władze banku tolerowały jego „nieuprawnione operacje” dopóki przynosiły one zyski. Władze SG odpierały ten zarzut twierdząc, iż miał on możliwości ukrycia swoich operacji przed wewnętrzną kontrolą⁴⁴.

W ostatnich dniach kwietnia 2012 roku pojawił się nowy element w sprawie Jérôme Kerviel. Nowy adwokat skazanego maklera zapowiedział, że złoży doniesienie na Société Générale, ponieważ bank nie poinformował sądu o tym, że w związku ze stratami otrzymał z budżetu państwa 1,7 mld euro w postaci umorzenia podatku. Istnieją też wątpliwości co do zasadności przyznania takiej pomocy bankowi, który nie zapewnił odpowiedniej jasności swej kontroli wewnętrznej⁴⁵.

⁴⁰ E. Day, *What's French for hedge fund? Rogue trader Jerome Kerviel is now a graphic-novel hero*, 29.09.2008, <http://www.guardian.co.uk/books/2008/sep/28/comics>, (dostęp 10.05.2012).

⁴¹ H. Schofield, *Jerome Kerviel: Rogue trader or folk hero?*, BBC World News, 05.10.2010, <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-11478129>, (dostęp 10.05.2012).

⁴² *Jerome Kerviel – makler rozbójnik staje się gwiazdą*, www.manageria.gazeta.pl/manageria/1,85811,4875862.html, 28.01.2008, (dostęp 10.05.2012).

⁴³ S. Atkinson, *Profile...*, *op. cit.*

⁴⁴ A. Hawkes, G. Wearden, *Who are the Worst Rogue Traders in History?*, „The Guardian” 15.09.2011, <http://www.guardian.co.uk/business/2011/sep/15/who-are-worst-rogue-traders?INTC=MP=SRCH>, (dostęp 10.05.2012).

⁴⁵ *Francja: Jérôme Kerviel skarży bank*, <http://www.lewica24.pl/unia-europejska/407-francja-jerome-kerviel-skarzy-bank.html>, (dostęp 10.05.2012).

Nr 4. Ramalinga Raju

Ramalinga Raju (właściwie Byrraju Ramalinga Raju) jako założyciel i prezes jednej z największych indyjskich firm technologicznych (Satyam), do 2008 roku sprzeniewierzył 1 mln USD. Przez kilka lat „podrasowywał” finansowe wyniki firmy⁴⁶.

Ramalinga Raju był jednym z pionierów przemysłu IT w Indiach. Urodził się 16 września 1954 roku w rodzinie rolniczej. Ukończył studia w Indiach a następnie zdobył MBA w Ohio University w USA. Spędził także kilka lat na Harvardzie. W 1977 roku wrócił do Indii. Podejmował się wielu różnych przedsięwzięć, by w roku 1987 założyć *Satyam Computer Services* (SCS). Firma specjalizowała się w „usługach antywirusowych”. Z małego 20-osobowego przedsiębiorstwa szybko wyrosła na giganta z oddziałami w 66 krajach, 53. tysiącami zatrudnionych i obrotami ponad 2 mld USD. W 1992 weszła na giełdę. Z usług *Satyam* korzystało 300 międzynarodowych korporacji – w tym General Motors, General Electric, Caterpillar, Sony i Nissan Motor Co⁴⁷. Niebawem przemysłowiec trafił na prestiżowe listy Forbesa. Uzyskiwał nagrody i tytuły honorowe prestiżowych firm i organizacji (jak Ernst & Young, Dataquest IT, CBNC)⁴⁸.

W roku obrachunkowym zakończonym 31.03.2008 przychody firmy wynosiły 2,1 mld USD. W styczniu (7.01) 2009 roku Raju ustąpił ze stanowiska prezesa SCS, przyznając w liście skierowanym do Rady Nadzorczej, że fałszował księgi rachunkowe firmy i wobec tego suma 1,5 mld USD zapisana na rachunkach firmy nie istnieje w rzeczywistości. Nieco wcześniej (16.12.2008) nakłonił władze firmy do zakupienia dwóch przedsiębiorstw należących do jego rodziny za sumę 1,6 mld USD. Miał to być rozpaczliwy wysiłek na rzecz wyposażenia SCS w rzeczywiste aktywa⁴⁹. W następstwie listu nastąpiły liczne rezygnacje we władzach firmy, ale podniesiono także wątpliwości co do rzetelności audytów przeprowadzonych przez renomowaną firmę PriceWaterhouse. Nadużycia trwające od kilku lat wykryła inna potężna firma międzynarodowa – DSP Merrill Lynch. Szok w świecie biznesu był tym większy, iż indyjska firma była nie tylko jedną z największych w swoim kraju, ale miała dobrze ugruntowaną pozycję na rynkach międzynarodowych. Była notowana m.in. na Nowojorskiej Giełdzie

⁴⁶ M. Zdziechowska, *op. cit.*

⁴⁷ *Najsłynniejsze afery finansowe – Ramalinga Raju*, (na podstawie książki Stanisławy T. Surdykowskiej „Ryzyko finansowe w środowisku globalnej gospodarki. Kulisy najbardziej spektakularnych afer finansowych ostatnich lat, Wydawnictwo Difin) <http://www.egospodarka.pl/76718,Najsłynniejsze-afery-finansowe-Ramalinga-Raju,1,20,2.html>, (dostęp 10.05.2012)

⁴⁸ *Ramalinga Raju Profile*, <http://www.iloveindia.com/indian-heroes/ramalinga-raju.html>, (dostęp 10.05.2012).

⁴⁹ J. Lison, C.R. Sukumar, K. Raghu, *Ramalinga Raju Admits to Accounting Fraud, Resigns*, „Wall Street Journal”, 31.01.2012, <http://www.livemint.com/Companies/ldmclvNdW3Z6dNayVfZS PI/Ramalinga-Raju-admits-to-accounting-fraud-resigns.html>, (dostęp 10.05.2012).

Papierów Wartościowych (NYSE). Ten fakt powoduje, iż Raju swoim działaniem naraził się także na odpowiedzialność za naruszenie prawa USA⁵⁰.

W gronie oszukanych znalazło się 6. milionów akcjonariuszy. Raja trafił do aresztu. Kilkakrotnie sądy różnych instancji podejmowały decyzje o zwolnieniu go za kaucją i uchyleniu decyzji. Ostatecznie Sąd Najwyższy Republiki Indii 4.11.2011 roku zdecydował o zwolnieniu go za kaucją⁵¹.

Na początku listopada 2010 Raju zasiadł na ławie oskarżonych. Proces jest w toku. Grozi mu dożywocie. Jego firma przestanie istnieć w ciągu najbliższych 8-9 miesięcy, wchłonięta przez Tech Mahindra. Na początku kwietnia 2012 roku amerykańska Securities and Exchange Commission (SEC) odwołała rejestrację tzw. ADS-ów (American Depository Shares) tej firmy⁵².

Nr 5. Nevin Shapiro

Właściciel firmy Capitol Investments USA, Nevin Shapiro w latach 2005-2009 sprzeniewierzył sumę 880 mln USD. Stworzył piramidę finansową, kusząc inwestorów rocznym zyskiem sięgającym nawet 26%. W kwietniu 2010 roku zostały mu postawione zarzuty oszustwa⁵³.

Urodzony w 1969 roku Shapiro przez lata był znany przede wszystkim jako kontrowersyjny opiekun drużyny amerykańskiego futbolu na Uniwersytecie Miami. Zarzuca się mu łamanie reguł federacji NCAA, a na liście wykroczeń znajdują się zarówno nieudokumentowane pieniądze, jak i dobra materialne dostarczane zawodnikom oraz takie usługi, jak np. wynajem prostytutek⁵⁴. Prowadził życie człowieka bogatego i rozrzutnego, chętnie lożącego na potrzeby klubu i jego zawodników oraz na własne luksusowe zachcianki i na rozwiązyły tryb życia. Określano go jako „Kaligulę z Miami” albo „Gatsbiego z Plaży Południowej”⁵⁵.

Źródłem środków używanych przez N. Shapiro była początkowo działalność gospodarza. Oblicza się, iż obroty jego założonej na przełomie stulecia firmy, Capitol Investments USA, osiągnęły w ciągu ostatnich 5 lat sumę 880 mln USD⁵⁶. Zaczął od handlu hurtowego. Skupował towary spożywcze, których okres przydatności do spożycia wygaszał i eksportował je do krajów z łagodniejszymi

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ *Byrraju Ramalinga Raju*, http://en.wikipedia.org/wiki/Byrraju_Ramalinga_Raju, (dostęp 10.05.2012).

⁵² *US market regulator SEC revokes registration of Satyam ADS*, “The Economic Times”, 02.04.2012, http://articles.economictimes.indiatimes.com/2012-04-02/news/31275312_1_mahindra-satyam-satyam-ads-equity-shares, (dostęp 10.05.2012).

⁵³ M. Zdziechowska, *op. cit.*

⁵⁴ *Nevin Shapiro*, http://en.wikipedia.org/wiki/Nevin_Shapiro, (dostęp 10.05.2012).

⁵⁵ D. Wetzel, *Who is Nevin Shapiro?*, http://sports.yahoo.com/investigations/news?slug=dw-who_is_nevin_shapiro_081611, 16.08.2011, (dostęp 10.05.2012).

⁵⁶ D. Hanks, *Accused Ponzi Swindler Nevin Shapiro Had a Knack for Making Prominent Connections*, “The Miami Herald”, http://sports.yahoo.com/investigations/news?slug=dw-who_is_nevin_shapiro_081611, 25.04.2012, (dostęp 10.05.2012).

przepisami. Wtedy zaczął pozyskiwać inwestorów obiecując im zyski 10-26%. Problemy zaczęły się w 2009 roku. Według ustaleń amerykańskiej prokuratury firma od 2005 roku nie przynosiła już żadnych zysków z działalności gospodarczej i wedle mechanizmu Ponziego wcześniejsi uczestnicy otrzymywali dochody z wpłat nowych inwestorów⁵⁷.

We wrześniu 2010 Shapiro przyznał się do działalności przestępczej: do prowadzenia piramidy, w której obracał sumą 930 mln USD, a której uczestnicy ponieśli łączną stratę wysokości 82,7 mln USD. Nie przyznał się do zamiaru oszustwa – stwierdził, iż katastrofa nastąpiła, gdy załamał się rynek nieruchomości w USA. 21 kwietnia 2010 roku udał się do New Jersey i sam zgłosił się na policję. Sądził, że wyznaczą mu kaucję i będzie mógł wrócić na Florydę. Władze postanowiły inaczej – do procesu przebywał w areszcie. Skazano go na 20 lat więzienia⁵⁸.

W marcu 2011 roku zdecydował się nawiązać kontakt z federacją sportową NCAA. Jego zeznania doprowadziły do wkroczenia śledczych na kampus Uniwersytetu Miami. Nie ulega wątpliwości (i Shapiro tego nie kryje), że działał on w zamiarze wywarcia zemsty na dawnych przyjaciółach, którzy opuścili go w potrzebie⁵⁹.

Nr 6. Stein Bagger

Duńczyk Stein Bagger, szef firmy programistycznej IT Factory, stworzył system fikcyjnych transakcji, w efekcie czego zdefraudował sumę 175 mln USD. Pod koniec 2008 został oskarżony, a sprawę nazwano „największym przekrętem finansowym w historii Danii”⁶⁰.

Urodził się w roku 1967. W wieku 40 lat miał opinię jednego z najbardziej dynamicznych biznesmenów Danii. Niespodziewanie zniknął 27.11.2008 roku w czasie wakacji spędzanych w Emiratach Arabskich w Dubaju. Towarzyszyła mu tam żona oraz kilku kolegów-biznesmenów. Cztery dni później pojawiła się informacja, że przychody IT Factory były powiększone w sztuczny sposób oraz że firma zdefraudowała środki banków i prywatnych inwestorów na sumę ponad 1,2 mld duńskich koron, czyli około 250 mln USD. Było to największe finansowe oszustwo w ostatnich dziesięcioleciach w Danii. Interpol wystawił międzynarodowy list gończy⁶¹.

Firma, którą jako CEO kierował Bagger rozwijała się niezwykle dynamicznie. Zdobywała prestiżowe nagrody w uznaniu jej działalności i sukcesów. Tuż przed wybuchem skandalu Ernst&Young przyznał Steinerowi Baggerowi tytuł „Duńskiego Przedsiębiorcy Roku”, a IT Factory przez dwa

⁵⁷ D. Wetzel, *op. cit.*

⁵⁸ *Ibidem.*

⁵⁹ *Ibidem.*

⁶⁰ M. Zdziechowska, *op. cit.*

⁶¹ Stein Bagger, http://en.wikipedia.org/wiki/Stein_Bagger, (dostęp 10.05.2012).

kolejne lata uznawana była przez magazyn Computerworld za „Najlepszą firmę IT w Danii”⁶². IBM Denmark, na kilka tygodni przed ujawnieniem afery, przyznał firmie Baggera tytuł „Najlepszego Partnera Roku w Biznesie”⁶³.

W roku 2007 firma odnotowała wzrost wydajności sprzedaży o 140%. Tymczasem IT Factory oferowała kontrahentom fikcyjne oprogramowanie, tworzone we współpracy z nieistniejącymi firmami. Owe umowy były podstawą do zaciągania pożyczek w bankach i u inwestorów. Powstałe w ten sposób długi sięgnęły wysokości 60 mln USD⁶⁴.

Pod koniec listopada Prezes firmy Asger Jensby odkrył, że do 90% obrotów firmy było fikcją. Podjął decyzję o wezwaniu Baggera do powrotu oraz o ogłoszeniu bankructwa firmy⁶⁵.

List gończy wymieniał sumę 120 mln USD. 6.12.2008 poszukiwany zgłosił się na posterunek policji w amerykańskim Los Angeles i tam przedstawił się jako „zbieg z Europy”⁶⁶. Policjanci początkowo podejrzewali dowcip, ale w końcu potraktowali sprawę poważnie – zważywszy, że zgłaszający się „uchodźca” ubrany był w garnitur od Armaniego i miał złoty zegarek wart 65 000 USD. Ostatecznie został aresztowany i wydany funkcjonariuszom Urzędu Imigracyjnego. Urząd zdecydował o wydaniu go władzom duńskim⁶⁷.

Odesłany do Danii biznesmen „płacząc w obliczu sądu” uznał się winnym oszustw i fałszerstw. Gazety przepełniły informacje o jego działalności i stylu życia. Ustalono, że Bagger stworzył sieć firm-fantomów, by uzyskać środki z banków, a następnie używał tych firm dla lokowania wielkich zamówień w IT Factory na oprogramowanie i usługi. W efekcie kupował u siebie za pieniądze innych ludzi⁶⁸.

11 czerwca 2009 roku Stein Bagger został skazany przez duński sąd na 7 lat więzienia⁶⁹.

Nr 7. Wu Ying

Wu Ying to 30-letnia miliarderka z Chińskiej Republiki Ludowej, skazana na karę śmierci. W chwili aresztowania w roku 2007 zajmowała (już od roku) 6.

⁶² Ibidem.

⁶³ A. Higgins, *Stein Bagger pleads guilty in \$266m Danish fraud case*, „The Wall Street Journal”, <http://www.theaustralian.com.au/business/world/poster-boy-guilty-in-266m-scam/story-e6frg90o-111118345746>, (dostęp 10.05.2012).

⁶⁴ M. Pakulski, *Poszukiwany Stein Bagger oddał się w ręce policji*, <http://www.idg.pl/news/328293/poszukiwany.stein.bagger.oddal.sie.w.rece.policji.html>, 08.12.2008, (dostęp 10.05.2012).

⁶⁵ Ibidem; R.G. Lin II, A. Blankstein, E. Larrubia, *Fugitive ends global trek in L.A.*, „Los Angeles Times”, <http://articles.latimes.com/2008/dec/07/local/me-danish7>, 07. 10.12.2008, (dostęp 10.05.2012).

⁶⁶ R.G. Lin II, A. Blankstein, E. Larrubia, *op. cit.*

⁶⁷ M. Pakulski, *op. cit.*

⁶⁸ A. Higgins, *op. cit.*

⁶⁹ Stein Bagger, http://en.wikipedia.org/wiki/Stein_Bagger, (dostęp 10.05.2012).

miejsce na liście najbogatszych obywateli ChRL. Jej majątek szacowano na 3,8 mld RMB⁷⁰. W momencie aresztowania miała zaledwie 26 lat.

Najwyraźniej miała nadzwyczajne zdolności przedsiębiorcze. Już w wieku 7. lat zajęła się hodowlą długowłosych królików i sprzedają ich sierści⁷¹. Samodzielną karierę rozpoczęła jako uczennica szkoły średniej. Nie ukończyła jej, podjęła pracę w Salonie Piękności i w niedługim czasie stała się właścicielką sieci takich salonów. Odniosła w tej dziedzinie niezwykle sukces. Jej imperium rosło bardzo szybko i w momencie aresztowania Wu Ying obejmowało także hotele, centra spa oraz liczne nieruchomości. Kierowała stworzoną przez siebie „Bense Group”, obejmującą przedsiębiorstwa z wielu dziedzin⁷².

Zaciągnęła wysokie kredyty. W połowie 2006 roku zwróciła się do 11. znajomych oferując im znacznie wyższe (od rynkowych) zyski. Wzbudziło to niepokój dotychczasowych kredytodawców, zapewne podejrzewających kłopoty z obsługą „starych” długów. Władzom ChRL wystarczyło doniesienie, że pozyskuje bezpośrednio prywatnych inwestorów. Taka działalność jest w ChRL nielegalna⁷³.

W dwa lata po aresztowaniu skonkretyzowano zarzut: oszustwa finansowe na sumę 390 mln RMB (ok. 113 mln USD). Wyższy Sąd Prowincjonalny uznał, że tworzyła „piramidę finansową” i sprzeniewierzyła pieniądze pozyskane od 11. osób, używając powierzonych sobie pieniędzy na luksusową prywatną konsumpcję⁷⁴. Najmłodsza chińska miliarderka została w wieku 28. lat skazana w grudniu 2009 roku na karę śmierci. 20 kwietnia 2012 Sąd Najwyższy ChRL uchylił wyrok i skierował sprawę do ponownego rozpatrzenia, utrzymując zarzut, lecz kwestionując wysokość kary⁷⁵.

Obrońcy (zarówno adwokaci, chińscy biznesmeni, jak i europejska prasa) podważają zarzut „budowy piramidy” zwracając uwagę, że wartość biznesu Wu Ying znacznie przekraczała sumy kredytów i pożyczek. Były więc one dobrze zabezpieczone. Nie było to „papierowe imperium”⁷⁶. Publikacja BBC zwraca uwagę, że Wu Ying zwróciła się do źródeł prywatnych, gdy w prowincji, w której prowadziła działalność nastąpił rodzaj „lokalnego kryzysu” w bankowości i pozyskanie środków z „legalnych” źródeł stało się niemożliwe⁷⁷.

⁷⁰ C. Widdall, *Death penalty upheld for 30-year-old female billionaire Wu Ying*, <http://shanghaiist.com/2012/01/20/wu-ying-death-penalty.php>, 20.01.2012, (dostęp 10.05.2012).

⁷¹ T. Branigan, *Loans that Led to China's Death Row: Tycoon's Case Brings Cries for Reforms*, „The Guardian” <http://www.guardian.co.uk/world/2012/mar/21/wu-ying-death-row>, 21.03.2012, (dostęp 10.05.2012).

⁷² M. Yip, *Death for fraud: China debates Wu Ying's sentence*, BBC News, <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-china-17071311>, 24.02.2012, (dostęp 10.05.2012).

⁷³ T. Branigan, *op. cit.*

⁷⁴ C. Widdall, *op. cit.*

⁷⁵ *Wu Ying*, http://en.wikipedia.org/wiki/Wu_Ying, (dostęp 10.05.2012).

⁷⁶ T. Branigan, *op. cit.*

⁷⁷ M. Yip, *op. cit.*

Nr 8. Kevin Foster

Kolejny na liście Kevin Forster w latach 2001-2007 sprzeniewierzył 55 mln USD. W marcu 2010 sąd UK uznał go winnym defraudacji dokonanych za pomocą piramidy finansowej i skazał na 101 lat więzienia⁷⁸.

Po wpisaniu do wyszukiwarki internetowej hasła *Kevin Foster* ukazuje się kilka dokumentów – ale wszystkie one odnoszą się do znanego aktora, pisarza, dziennikarza i producenta filmowego, Josepha Kevina Forstera IV. Dopiero gdzieś na 8-9 pozycji pojawia się hasło *Kevin Foster (fraudster)*. Potem znowu kilka innych Kevinów Forsterów (terapeuta, instruktor fitness, profesor zoologii, założyciel Wine Services Group, koszykarz w Santa Clara, przedstawiciel kanadyjskiej Biotics Research Corporation, chirurg, muzyk...) – doprawdy nie łatwo w tym mnóstwie Kevinów Forsterów znaleźć tego, który zasłynął jako jeden z największych oszustów naszych czasów.

„Nasz” Kevin Foster urodził się w 1959 roku jako Anglik. Przez lata pracował jako taksówkarz⁷⁹. Swoją karierę jako finansista zaczął w roku 2001 od przyjmowania zakładów od swoich kolegów w sprawie wyników meczów futbolowych. Wymyślił schemat, w których zwycięzcy zachęceni byli do pozostawiania pieniędzy w puli. Obiecywał „pięciokrotne przebicie”. Stopniowo rozwinął ten pomysł i w roku 2002 uruchomił *KF Concept* podejmując wielką akcję promocyjną na terenie Anglii, Walii i Szkocji. Opracował system zakładów w zawodach futbolowych oraz wyścigach końskich. Obiecywał inwestorom niemal 30-krotne przebicie. Nagrody wylosowanym inwestorom wręczał publicznie podczas akcji promocyjnych. Z czasem jako nagrody pojawiły się dobrej klasy samochody (nawet Ferrari). System rozwijał się na zasadzie „Schematu Ponziego” – nowi inwestorzy finansowali korzyści wcześniejszych. Pozyskał co najmniej 8 000 członków z łączną sumą wkładów ok. 33 600 000 GBP. W roku 2003, gdy pojawiły się publicznie pierwsze poważne wątpliwości co do schematu, Forster przemianował go na *Phase 9*. Katastrofa nastąpiła w styczniu 2004 roku. Policja hrabstwa Kent działając wspólnie z rządową agencją Financial Services Authority podjęła badania operacji prowadzonych przez firmę K. Forstera i w miesiąc później zamknęła działalność *Phase 9*. Inspekcja potwierdziła, iż firma pozyskała 34 GBP od ponad 8 500 inwestorów. Jednocześnie ustalono, że tych pieniędzy nie ma oraz że firma nie osiągała zysków z zakładów. Kevin Forster został ogłoszony bankrutem, a sprawa została przekazana do dalszego postępowania w Serious Fraud Office⁸⁰.

Sprawa trafiła do sądu i w trakcie procesu ustalono jednoznacznie oszukańczy charakter przedsięwzięcia, zaś media przez pewien czas żyły rewelacjami o wydatkach Forstera (600 000 GBP na farmę z luksusową willą,

⁷⁸ M. Dziechowska, *op. cit.*

⁷⁹ E. Merrison, *Former Cabbie Convicted Over £34m Fraud*, <http://news.sky.com/story/765190/former-cabbie-convicted-over-34m-fraud>, 10.03.2010, (dostęp 10.05.2012).

⁸⁰ *Kevin Forster (fraudster)*, [http://en.wikipedia.org/wiki/Kevin_Foster_\(fraudster\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Kevin_Foster_(fraudster)), (dostęp 10.05.2012).

700 000 GBP na samochody) oraz tym, że wyciągnął z kasy firmy 3 mln GBP. Po 7-tygodniowym procesie, 10.03.2010, ława przysięgłych uznała Kevina Forstera za winnego nieuprawnionej działalności inwestycyjnej, świadomego ukrywania faktów przez inwestorami oraz kradzieży funduszy inwestorów⁸¹.

W toku procesu potwierdzono także, iż Kevin Forster kierował swoją ofertę do mieszkańców niewielkich miejscowości – głównie w Południowej Walii. Stosował różne sztuczki psychologiczne, by przekonać potencjalnych „inwestorów” o swej uczciwości i rzetelności całego przedsięwzięcia. Niektórych z nich zrujnował, pozbawiając oszczędności całego życia, a nawet domu⁸².

W maju 2007 Serious Fraud Office zakończył śledztwo i skierował sprawę do sądu. 16. kwietnia 2010 roku media doniosły o wyroku Harrow Crown Court, działającym jako sąd drugiej instancji (pierwszy proces odbył się w roku 2008 przez Kingston Crown Court). Sąd ustalił, iż w wyniku przestępczego działania Kevina Forstera inwestorzy stracili łącznie 17 mln GBP, a sprzeniewierzona kwota w sumie sięgnęła 34 mln GBP. Taką sumę uznano za skradzioną przez Forstera. Został skazany na 10 lat więzienia⁸³.

Nr 9. Hannu Kailajärvi

Twórca fińskiej piramidy stulecia, Hannu Kailajärvi w latach 2005-2009 sprzeniewierzył kwotę 42 mld euro⁸⁴. Na początku roku 2011 został on formalnie oskarżony przed sądem okręgowym w Vantaa o poważne oszustwo za stworzenie „schematu” pod nazwą WinCapita, przy pomocy którego pozyskał od wprowadzonych w błąd osób ponad 100 mln euro, z czego przywłaszczył sobie ponad 6 mln. Gdy usłyszał, iż zagrożony jest 5-letnim wyrokiem więzienia, wpadł w szal i rzucił się na prokuratora i policjantów.

Firma inwestycyjna WinClub powstała w 2005 roku. Zarejestrowana została w Panamie. W 2007 jej działalnością zainteresowała się policja. Wówczas przemianowała się na WinCapita i pod tą nową nazwą działała do 7.03.2008, gdy do prasy przedostała się wiadomość, iż w sprawie jej działalności prowadzi śledztwo Narodowe Biuro Śledcze. Wówczas strona internetowa firmy przestała być aktywna, a główny podejrzany, H. Kailajärvi „zniknął”. Aresztowano go na początku grudnia 2008 roku w Nässjö w Szwecji⁸⁵.

⁸¹ E. Merrison, *op. cit.*; N. Blackmore, *Ponzi scheme organiser Kevin Foster convicted of fraud*, „MoneyMarketing”, <http://www.moneymarketing.co.uk/investments/ponzi-scheme-organiser-kevin-foster-convicted-of-fraud/1008154.article>, 10.03.2012, (dostęp 10.05.2012).

⁸² £34m pyramid scheme boss targeted communities, BBC News, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/wales/8556482.stm, 09.03.2010, (dostęp 10.05.2012).

⁸³ M. McGagh, *Kevin Foster jailed for 10 years over ponzi scheme*, <http://citywire.co.uk/new-model-adviser/kevin-foster-jailed-for-10-years-over-ponzi-scheme/a394621>, 16.04.2012, (dostęp 10.05.2012).

⁸⁴ M. Zdziechowska, *op. cit.*

⁸⁵ *WinCapita*, <http://en.wikipedia.org/wiki/WinCapita>, (dostęp 10.05.2012).

Ukrywał się tam przez szereg miesięcy żyjąc w bardzo skromnych warunkach. Udawał pracownika zatrudnionego przy przebudowie domku. Policja szwedzka przekazała go organom ścigania w Finlandii. Postępowanie przed Sądem Okręgowym zakończyło się w czerwcu 2011 roku. Akt oskarżenia zarzucał, że Hannu Kailajärvi nakłonił 12 000 osób do zainwestowania w firmie około 100 mln euro. Kwestią sporną było, czy tych pieniędzy używano do handlu walutami. Obrona twierdziła, że programu mającego obsługiwać taką wymianę nie zdążono wdrożyć. Oskarżenie zarzucało stworzenie mechanizmu piramidy finansowej – obrona ten zarzut odrzucała⁸⁶. W ostatnich miesiącach swej działalności WinCapita wyciągnęła olbrzymie sumy od nie podejrzewających niczego złego Finów. W ciągu niecałych 3 miesięcy 2008 roku na konto WinCapita wpłynęło ponad 35 mln euro. Jak się okazało z tego aż 32 mln trafiło na spłatę pierwotnych inwestorów. W całym 2007 roku firma pozyskała 50 mln euro. W okresie 2005-2008 osiągnięto wpływy ok. 100 mln euro.

Sąd ostatecznie uznał, iż zarzut stworzenia piramidy finansowej i oszustwa wobec wielu osób był uzasadniony oraz że ofiarami oszustwa padło co najmniej 2 800 osób, a ich straty wyniosły około 50 mln euro. Osobista korzyść Hannu Kailajärvi wyniosła 6 mln euro⁸⁷.

Sąd potwierdził, że WinCapita zebrał ok. 100 mln euro. Działał na zasadzie zamkniętego klubu inwestorów, do którego można było wstąpić tylko na zaproszenie. Członkom obiecywano 400. procentowy zysk. Straty ostatecznie wyceniono na 37 mln euro. H. Kailajärvi został skazany na 4 lata więzienia. Jego przyjaciółkę i współpracownicę skazano na 1 rok. Przestępstwo zostało przez media uznane za „największą piramidę finansową (Schemat Ponziego) w historii Finlandii”⁸⁸.

Nr 10. Kenneth Ira Starr

Kenneth Ira Starr w latach 2005-2010 zdefraudował ok. 30 mln USD. Działał jako doradca finansowy sławnych i bogatych, m.in. Sylwestra Stallone, Wesleya Snipesa, Umy Thurman. Okradał klientów. Został aresztowany w maju 2010 roku⁸⁹.

Przy biografii Kennetha I. Starra zamieszczonym na łamach Wikipedii znajduje się zastrzeżenie, by nie mylić go z prokuratorem prowadzącym śledztwo

⁸⁶ *Closing Arguments Heard in WinCapita Case*, „Helsingin Sanomat International Edition” <http://www.hs.fi/english/article/Closing+arguments+heard+in+WinCapita+case/1135266981773>, 16.06.2011, (dostęp 10.05.2012).

⁸⁷ *WinCapita crook gets hard time*, <http://en.yle.mobi/w/news/ns-yduu-3-3075997>, 02.12.2011, (dostęp 10.05.2012).

⁸⁸ J.D. Maglich, *Largest Ponzi Scheme in Finnish History Nets Man 4-Year Sentence*, <http://www.ponzitracker.com/main/2011/12/3/largest-ponzi-scheme-in-finnish-history-nets-man-4-year-sent.html>, 03.12.2011, (dostęp 10.05.2012).

⁸⁹ M. Zdziechowska, *op. cit.*

dotyczące Administracji Clintona⁹⁰. Tamten imiennik finansisty (Kenneth Winston „Ken” Starr) zdobył rozgłos jako niezależny prokurator w sprawie pozamażeńskich stosunków prezydenta Billa Clintona z Moniką Lewińską⁹¹.

Kenneth I. Starr zasłynął bynajmniej nie dzięki kwocie swoich nadużyć. Wydaje się ona nieznaczna w porównaniu z pozostałymi obecnymi w tym wykazie. Rozgłos zapewniła mu lista klientów. Są na niej znakomitości ze świata biznesu, jak np. miliarder Robert Ziff i były przewodniczący Phillip Morrisa, Jim Wiatt. Nie brakuje osobistości świata polityki, jak Henry Kissinger (b. Sekretarz Stanu USA) i Caroline Kennedy. Dominują znakomitości amerykańskiego filmu, TV i prasy, jak np. Martin Scorsese, Ron Howard, Wesley Snipes, Candice Bergen, Goldie Hawn, Uma Thurman i Annie Leibowitz⁹². Popularny miesięcznik *Vanity Fair* poświęcił ofiarom Kennetha Starra 18-stronicowy artykuł i uzupełnił tę listę o miliarderkę znaną z filantropijnej działalności Bunny Mellon, miliardera Tima Warnera, Donalda Marrona (b. przewodniczącego Citybank SA), Howarda Stringera (przewodniczącego Sony Corporation), polityka Richarda Holbrooke’a, słynnych dziennikarzy – Barberę Walters, Davida Halberstama, Joe Armstronga, Toma Brokawa, Kathie Lee, Waltera Cronkite’a i Matta Lauera, pisarza Kena Auletta oraz aktora i reżysera Ala Pacino. Znalazł się na niej nawet znany szef NBC Jeff Zucker i wydawca *Vanity Fair* – Graydon Carter oraz wielu innych⁹³.

27. maja 2010 roku prokurator dla Południowego Dystryktu Nowego Jorku, Bharara Preet, ponformował na konferencji prasowej o aresztowaniu Kena Starra pod zarzutami oszustwa i prania pieniędzy⁹⁴. Zarzucono mu także zbudowanie „piramidy” oraz roztrwonienie pieniędzy swoich klientów na zakup luksusowego apartamentu, wyrobów jubilerskich i innych dóbr. Zarzuty objęły okres działalności od stycznia 2008 do kwietnia 2010.

Konferencja prasowa prokuratora przyniosła także szereg innych „atrakcyjnych” szczegółów – m.in. ten, że Kevin Starr ukrył się przed agentami FBI w szafie⁹⁵. Mimo tłumaczeń adwokata, iż klienta przestraszyły łomotania do drzwi, sąd uznał, że zachowanie aresztanta uzasadnia obawę przed jego ucieczką z kraju i odmówił zwolnienia go za kaucją. Jednocześnie poinformowano, że potężna agencja rządowa Security Exchange Commission zablokowała aktywa zarówno Starra, jak i jego współnika, Andrew Steina⁹⁶.

⁹⁰ *Kenneth I. Starr*, http://en.wikipedia.org/wiki/Kenneth_I_Starr, (dostęp 10.05.2012).

⁹¹ *Ken Starr* http://en.wikipedia.org/wiki/Ken_Starr, (dostęp 10.05.2012).

⁹² *Ken Starr Arrested*, <http://www.thedailyinquirer.net/ken-starr-arrested/0515033>, 27.05.2011 (dostęp 10.05.2012).

⁹³ M. Shnayerson, *All The Best Victims*, „*Vanity Fair*,” August 2010, <http://www.vanityfair.com/business/features/2010/09/kenneth-starr-201009>, (dostęp 10.05.2012).

⁹⁴ G. Szalai, K. Knoll, *Hollywood money guru Ken Starr arrested*, „*Hollywood Reporter*”, <http://www.hollywoodreporter.com/news/hollywood-money-guru-ken-starr-24048>, 27.05.2010, (dostęp 10.05.2012).

⁹⁵ *Ken Starr Charged With Fraud, Hid In Coat Closet Before Arrest*, „*Huffpost New York*”, http://www.huffingtonpost.com/2010/05/27/kenneth-starr-celebrity-f_n_592070.html, 27.05.2010, (dostęp 10.05.2012).

⁹⁶ Sh. Jacobs, N. Bode, *Financial Adviser to the Stars Indicted for \$30 Million Fraud, Arrested Hiding in Closet*, <http://www.dnainfo.com/new-york/20100527/manhattan/financial->

A. Stein, były członek Zgromadzenia Stanu Nowy Jork i Prezes Rady Miejskiej Nowego Jorku korzystał ze środków firmy Starr Investment Advisors dla pokrycia „ekstrawaganckich wydatków osobistych”⁹⁷. Sąd w końcu zgodził się zwolnić aresztanta za kaucją, wyznaczając jej wysokość na 10 mln USD. Starr nie wpłacił tej sumy. W wrześniu 2010 roku przyznał się do winy przez Sądem Federalnym i został przez Sąd Okręgowy skazany 3. marca 2011 roku na 7,5 roku więzienia. Na wolność będzie mógł wyjść najwcześniej 8.12.2016 roku. Stein otrzymał znacznie łagodniejszy wyrok – 500 godzin służby na rzecz społeczności⁹⁸. Na Starra nałożono także obowiązek zadośćuczynienia sięgającego kwoty ponad 29 mln USD⁹⁹.

Kenneth Ira Starr urodził się w Bronxie jako syn dyrektora szkoły. Zatrudnił się jako doradca finansowy w firmie na Manhattanie. Samodzielną karierę zaczął, gdy swe rozliczenia powierzył mu miliarder-filantrop, Paul Mellon. Firma Starra szybko rosła zyskując coraz nowych klientów wśród elity amerykańskiej kultury, polityki i finansów. Usługi księgowo-rozliczeniowe i doradztwo prywatne zostały uzupełnione inwestycjami w udziały innych firm – w tym IT. Pierwsze problemy K. Starra zaczęły się w końcu lat 90-tych XX wieku, gdy Sylvester Stallone wystosował przeciw niemu pozew o 10 mln USD w związku ze sporem o udziały w Planet Hollywood. Stallone twierdził, że stracił taką sumę, ponieważ Starr odradził mu sprzedaż udziałów bankrutującej firmy. Interesy Starra zachwiały się, gdy pękła „giełdowa bańka dot-com” w roku 2001¹⁰⁰. Uległy poważnemu zaostreniu, gdy Joan Stanton wykryła, iż Starr, nadużywając zaufania jej 94-letniej matki, usiłował zawładnąć jej majątkiem. To jej wniosek złożony w kwietniu 2008 roku został przez Okręgowego Prokuratora Nowego Jorku przekształcony z pozwu cywilnego w oskarżenie karne, które stało się podstawą aresztowania 2 lata później¹⁰¹. Lata 2009-2010 charakteryzowały się licznymi działaniami K. Starra mającymi na celu uniknięcie całkowitej katastrofy. Podejmował bardzo ryzykowne inwestycje, a jednocześnie prowadził rozrzutne życie. Zawierał umowy z coraz bardziej podejrzanymi klientami, spłacał ratami należności, lecz liczba jego klientów topniała. W marcu 2010 roku było ich już zapewne nie więcej niż 30-40¹⁰².

advisor-stars-kenneth-star-indicted-for-30-million-fraud, 27.05.2010 (updated 28.05.2010), (dostęp 10.05.2012).

⁹⁷ B. Cronk, *Adviser Starr Is Charged With Fraud*, “Wall Street Journal”, <http://blogs.wsj.com/wealth-manager/2010/05/28/adviser-starr-is-charged-with-fraud/>, 28.05.2010, (dostęp 10.05.2012).

⁹⁸ *Kenneth I. Starr*, http://en.wikipedia.org/wiki/Kenneth_I._Starr.

⁹⁹ *Ken Starr, Hollywood's Madoff, Gets Sentenced*, http://www.huffingtonpost.com/2011/03/03/ken-starr-hollywoods-mado_n_830918.html, 03.03.2011 (dostęp 10.05.2012).

¹⁰⁰ M. Shnayerson, *op. cit.*

¹⁰¹ *The Decline and Fall of Kenneth Starr*, „The New York Times”, <http://dealbook.nytimes.com/2010/08/03/falling-starr-the-collapse-of-a-ponzi-scheme/>, 03.08.2010, (dostęp 10.05.2012).

¹⁰² M. Shnayerson, *op. cit.*

Zakończenie

Przedstawiona powyżej Dziesiątka Oszustów XXI wieku (wraz z ich „patronem” Ch. Ponzim) nie stanowi niestety listy zamkniętej. Mimo że nie przekroczyliśmy jeszcze czwartej części obecnego stulecia, media donoszą o kolejnych oszustwach i kolejnych oszustach działających na światowych rynkach kapitałowych. W zależności od mechanizmu popełnianego oszustwa określani są albo jako kolejni „madoffowie” albo jako „kerviele”. Pierwsi z nich budują „piramidy Ponziego”, żerując na chciwości i zaufaniu swoich klientów, przyciąganych ofertami wielkich zysków, nieosiągalnych w „normalnych” inwestycjach kapitałowych. Drudzy prowadzą nieuprawnione operacje giełdowe (na ogół grając na zniżkę) przy wykorzystaniu środków pieniężnych i logistyki banku, w którym pracowali. Pod koniec ubiegłego roku na pierwszych stronach zachodnich mediów ukazała się informacja o aresztowaniu wysokiej rangi pracownika angielskiego oddziału renomowanego banku szwajcarskiego UBS – Kweku Adoboli, który naraził swój bank na straty wysokości 2 mld USD, dokonując „nieuprawnionych operacji”. Natychmiast przypomniano sprawę J. Kreviela¹⁰³.

Wielu „madoffów” i „krevielów” (także tych, którzy nie zmieściliby się na tej „prestizowej” liście) zaczynało jako uczciwi przedsiębiorcy lub funkcjonariusze instytucji finansowych. Z czasem ulegli pokusie zysków „leżących w zasięgu ręki”. Byli to na ogół ludzie wykształceni, często doświadczeni życiowo. Umiejący liczyć. W szczególności odnosi się to do „madoffów”, którzy musieli zdawać sobie sprawę nie tylko z tego, że ich operacje polegają na oszustwie, ale i z tego, że system musi się załamać po wyczerpaniu możliwości dalszego naboru inwestorów. Gdy interes się załamał reagowali różnie – jedni czekali na aresztowanie, inni zgłaszali się na policję, jeszcze inni próbowali ukryć się za granicą lub uzyskać azyl uchodźczy. „Kerviele” zdają się być specyficznym rodzajem hazardzistów. Ryzykującymi cudze pieniądze w operacjach, które przynoszą ogromne zyski – aż do momentu, gdy popełnią błąd w prognozie.

Szczególną kategorię stanowią „kreatywni księgowi” fałszujący dane o kosztach i dochodach firm, lub przynajmniej o swoich operacjach. Te fałszerstwa stają się następnie podstawą uzyskiwania kredytów w poważnych instytucjach finansowych i stanowią podstawę rozwoju firmy – źródło jej zysków. Wprawdzie takie działania były prowadzone zarówno przez „madoffów”, jak i przez „kervieli”, ale w najczystszej postaci widać je w działaniach Ramalinga Raju.

Jeden z przypadków na tej liście jest wyjątkowo trudny – to przypadek „chińskiej miliardarki”. Jeżeli przyjąć z dobrą wiarą argumenty obrony, to jej działania byłyby przestępstwem tylko w świetle prawa ChRL. Poraża też wysokość kary. Kara śmierci za przestępstwa gospodarcze (nawet jeśli to było

¹⁰³ *Rogue trader arrested in \$2B UBS fraud loss*, http://www.cbsnews.com/2100-500395_162-20106527.html, 15.09.2011, (dostęp 10.05.2012).

przestępstwo) musi budzić sprzeciw nawet u tych, którzy ją akceptują – gdy wymierzana jest za zbrodnie przeciw życiu innych ludzi.

Altman w swojej *Brief History* stwierdza, że oszustwo Madoffa wydaje się największą jak dotąd znaną „piramidą Ponziego” – chyba, że zgodzimy się z opinią p. Janet Takavoli, konsultantki finansowej Wall Street – która za największą „piramidę” w historii rynków kapitałowych uznała relację między kredytobiorcami kredytu hipotecznego a bankami inwestycyjnymi, które sekurytyzowały ryzykowne i nadmiernie wysoko wyceniane dłużki oraz sprzedawały je w pakietach innym inwestorom. W zestawieniu z nimi Madoff zdaje się bardzo ostrożnym graczem¹⁰⁴.

Zasadniczy problem polega jednak nie ma wysokości oszustw (choć straty mogą być bolesne dla tych, których one dotknęły), lecz na tym, że sprawcy – czy będą to osoby prywatne, czy szefowie renomowanych instytucji – cieszą się zaufaniem, wiarygodnością w obszarach swego działania i w gronie znajomych. A po katastrofie wielu z nich nie poczuwa się do winy. Tak, jakby słowo „uczciwość” nie miało zastosowania w obszarze ich działalności.

Top 10 Swindlers in XXI Century

Summary

Non-ethical behaviour of persons belonging to financial elites of the world has been characteristic of our times. They could be found in many countries – from the USA to France, Japan, China, etc. Their activities have financially ruined many people and caused enormous losses to the institutions they have been working for. Their motives have been simple and obvious – greed with no moral reservations. However, greed has also been evident in those naive people who have chosen to believe the swindlers and entrust their money. Moreover, greed has motivated the management of prominent companies, who seemed to tolerate evidently illegal but profitable activities. This paper presents the specific careers of the 10 biggest swindlers: Bernard Madoff, Allen Stanford, Jérôme Kerviel, Ramalinga Raju, Nevin Shapiro, Stein Bagger, Wu Ying, Kevin Foster, Hannu Kailajärvi and Kenneth J. Starr. The 11th person mentioned at the very beginning of the paper is Charles Ponzi, the infamous inventor of the “Ponzi Pyramid”.

Keywords: *swindlers, Ponzi Pyramid, greed, illegal activities*

JEL Classification: G32, M14

¹⁰⁴ A. Altman, *op. cit.*